

דף

« במחנות הכפיה, בגטאות הם עמדו בגבורה וקדשו שם שמים בחייהם ולמדו את ה"דף" יחד עם פ

"נפשי בכפי תמיד תורתך לא שכחתי - הרבה סכנות נסתכנתי קרובות למיתה ואף על פי כן תורתך לא שכחתי" (תהילים קי"ט ורש"י שם). חייהם עמדו להם מנגד והם החזיקו בעוז בדף כמו בקרש הצלה. כל גל שעמד לעבור על ראשם, לא יכל להם. הם נצמדו בשקיקה לדף החיים וחברו לאלפים שגרסו את אותו דף בכל העולם. הידיעה שהם קשורים עם עוד אלפים מבית ישראל בכל קצווי תבל עודדה אותם. הדף ה"יומי" איננו עוד דף בש"ס. ה"יומית" שבש"ס מביאה את היום החדש, היום שנותן אור ללילה.

הגמרא בסיביר...

גטו לודז'. במקלט ביתו של ר' יחיאל התקיים שיעור "דף היומי" בשעות המאוחרות של הלילה. בהסכמה חשאית הוחלט בין חברי השיעור, שכל ערב בשעה מאוחרת מאד בשעה שהלילה שקט בין בתיו הצפופים של הגטו באים הם ללמוד את ה"דף". ר' זעליג הי"ד היה בעל זכרון ומאורעות הימים ההם לא השכיחו ממנו את הש"ס כולו עם רש"י ותוס', הוא העתיק את הגמרא מהזיכרון כמתוך ספר פתוח. כך התגלגל אותו "דף" למחתרת. כל לילה והדף שלו. בין מדף למגף, ירדו הדפים למקלט כל ערב.

גם במחנות העבודה הידועות לשמצה, בערבות סיביר הקפואות, מצאו עובדי הפרך היהודים מכרה זהב. אחד מהם היה הגאון רבי

יעקב שלמה פרידמן זצ"ל (לימים כיהן כרב ביהכ"ס זכר חיים בפ"ת) שהביא עמו גמרא אחת עם הלוח של הדף היומי. גמרא זו הגיעה מהעיר טומסק אליה הגיעו סוחרים יהודים רבים לעסוק במסחר פרוות שועלים, גמרותיהם שכנו בקביעות במקום אצל האירים והם העניקו גמרא אחת כזו לרב פרידמן מיד כבואו למחנה העבודה.

מי אנכי...

כרך בודד של ש"ס תלמוד בבלי - מסכת נדרים נזיר סוטה, נותר מכל ספריו של רבי יעקב ב"ר ברוך הענדל זצ"ל הי"ד, תושב העיר סיגעט בפולין, מהערוותיו על דפי המסכת ניכר כי רבי יעקב היה צורבא שהשקיע מעותותיו ללימוד, אך לא בהם עסקינן...

רבי יעקב חרט את דם ליבו על גליוני גמרתו אותה הצליח להכריח לתוך הגטו. גם בשעה זו הביע שמחה על כל דף שזכה ללמוד ואת כאבו הנורא על שעה שלא הצליח ללמוד בעיון כראוי בגלל חמת המצוק והוסיף את תחינתו לפני אדון העולמים שיחיש את גאולתנו.

בפתח המסכת עלי כרך, כותב רבי יעקב את הודאתו ליושב במרומים שזיכהו להתחיל ולסיים מסכת זו בשנת תרצ"ג בעיר סיגעט, אלא שבבואו לרשום את לימודו בפעם השניה במחזור הבא, היה זה בשנת תש"א בעיצומם של ימי התופת והמלחמה, וכה

רושם רבי יעקב בעמוד הראשון של מסכת נדרים, וכה הם דבריו המרטיטים:

"מי אנכי שאזכה להודות לד' כי עפר אני בחיי, ורימה ותולעה אחר מיתתי, ובפרט לך דומיה תהילה, אבל לעצור במילים מי אוכל? הפעם אודה לד' בכפליים כי זה פעם שנית שזכיתי להתחיל בש"ס ללמוד מסכת נדרים, וד' היה לי בעזרי ונעשו לי ניסים ונפלאות, ואקווה שגם מכאן ולהבא יהא ד' בעזרי, וק"ל ש-ד"י יתן לי ולכל ישראל רחמים שיכולים לעמוד כנגד הצרות שנתגברו עלינו, כי בצרה גדולה אנחנו עכשיו, כצאן לטבח יובל, ובעפר ארץ תחת רגלי כל האומות וכקוצים בעיניהם.

אהה.. רבש"ע!! השקיפה ממעון קדשך וברך את עמך ישראל במהרה וידבר עמים תחת רגלינו ויתרומם קרן ישראל, ונזכה לביאת גואל צדק ולבנין בית המקדש במהרה, כי למה יאמרו הגויים איה אלוהיהם? ובאמת אלוקינו בשמים ובמהרה יחוס עלינו בישועות כלליות, והעושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל במהרה אכ"ר.

כה דברי השפל והמדוכה ביסורים בכפליים שאי אפשר לפרטם וקמיה שמיא גליה, העותר והמצפה בכל רגע ורגע לישועה בתוך שאר ישראל...

יעקב ב"ר ברוך הענדל סיגעט א' שלח תש"א."

היומי בגיא צלמוות

צל בית ישראל. ב. מלכיאל עם תיאור מרגש על לימוד דף היומי של הקדושים הי"ד במחנות ההשמדה

חלילה לא במרד ומעל...

בסוף המסכת אנו מוצאים אותו מבקש סליחה מריבון העולמים:

"ברוך ד' אבקש מאדון כל העולמים שימחול לי בסליחה גמורה על מה שלא למדתי מידי יום ביומו את הדף היומי כמו רגילות שלי, כי חלילה לא במרד ובמעל עשיתי זאת, אלא אנוס הייתי מחמת הרדיפות של הרשעים ימש"ו שהיו רצונם לגלות אותי עם כל ב"ב תלינה בגלותי לדאבון נפשי עם שאר אחינו בני ישראל, ומחמת צרות וצרות שונים שנגעו בי לא הי' לי פנאי ללמוד.. כי טרוד הייתי להציל אותי עם כתב תעודות.. והקב"ה ברוב רחמיו הי' לי בעזרי והציל אותי עם כל ב"ב, ומעתה אודה לו בכל לבבי הנשבר.. ואקווה בעזרת ד' להשלים מה שחסרתי אם יתן לי כח, והיום סיימתי פעם שניה מסכת זו... פה סיגעט יעקב..."

מי יתן כי אזכה לסיים...

בתחילת מסכת נזיר באותו כרך בודד וישן, מוצאים אנו את תפילתו הנרגשת: בג' תרומה תרצ"ג התחלתי ללמוד מסכת נזיר יואל אלוקים ויתן לי כוח בגשמיות ולב טהור ואזכה מתוך הרחבה לסיים מסכת זו. ואת הקורה עמו במחזור השני ללימוד הדף היומי, כששוב היו אלו ימי דם ותמרות עשן, וכה הם דבריו המרגשים:

"ברוך ד' סיגעט תש"ב לפ"ק אור ליום א' וארא

עכשיו התחלתי ללמוד מסכת זו בעזרת השם הגדול והנורא, פעם שנית, ומי יתן ואזכה להיות תחת צל קורתך, ללמוד ולסיים מסכת זו, כי במצוק העתים הללו לדאבון נפש אין אדם יודע מה ילד רגע, אבל עוד לא אבדה תקוותי, ואקווה למי שאמר לעולם די יאמר במהרה לצרותינו די, ומהרה ישמע בערי יהודה ובירושלים בקול ששון וקול שמחה, ועוד יבנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת [ירמיה ל"ב ד']. ובודאי נזכה בעזרתו ית' ללמוד וללמד ולעשות ונזכה לביאת גואל צדקנו במהרה אמן..."

יעקב הענדל.

ושוב כשמסיים מסכת נזיר אנו מוצאים אותו מבקש מחילה על מה שלא זכה ומודה על מה שכן זכה: "ברוך ד' אודה לד' בכפלים על שזכיתי היום פעם שנית לסיים מסכת נזיר, אבל אבקש סליחה מאדון העולמים למחול לי על מה שלא למדתי מסכת זו בעיון כמו שאר המסכתות, כי לדאבון נפשי במצוק העתים הללו כשישראל נרמסים תחת הרשעים בעפר האדמה, לא היה ביכולתי לצמצם את החושים..."

יעזור לנו השי"ת במהרה בישועה כללית ונזכה ללמוד וללמד ולעשות.

פה סיגעט היום יום ל"ג בעומר בשנת תש"ב לפ"ק 1942 הצעיר יעקב..."

שאזכה להיות בביתי...

בתחילת מסכת סוטה לצד רישומו אודות לימודו הראשון במחזור הלימוד של הדף היומי:

- "היום הזה ח' ימים בחודש אייר א' אחרי תרצ"ג התחלתי ללמוד מסכת סוטה, אקוה שגם מכאן ולהבא יהי' הי"ת לי בעזרי שאזכה לסיים במהרה מסכת זו בלי ביטול..."

בלומדו בפעם השניה, בהיותו בגיא צלמות רושם כך:

- "ברוך ד' ל"ג בעומר תש"ב סיגעט ביום זה זכיתי להתחיל מסכת זו פעם שנית, ואודה ד' בכל לבב בעבור מתנה גדולה כזה, יעזור לי השי"ת שאזכה להיות בביתי מתוך שלום ושלחה ואזכה ללמוד ולעשות מתוך פרנסה והרחבה והעושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל הארץ, כי במצוק העתים הללו והרדיפות שנפלו על ישראל לדאבון נפש חיל ורעדה יאחזון בכל רגע ורגע. מי שאמר לעולם די יאמר במהרה לצרותינו די, ונזכה במהרה לישועה כללית ולגאולה שלימה.

הצעיר והשפל הכותב בלב נשבר ונדחה יעקב ב"ר ברוך הענדל ז"ל."